

دانشگاه سمنان

دانشکده علوم انسانی

پایان نامه دوره کارشناسی ارشد زبان و ادبیات فارسی

عنوان :

فرهنگ واژگان ، اصطلاحات و امثال گونه‌زبانی روستای سَطوه

استاد راهنما :

دکتر سید حسن طباطبایی

استاد مشاور :

دکتر محمد رضایی

پژوهشگر :

سید حسین طباطبایی

شهریور ۱۳۹۳

صور تجلسه دفاع

*** تعهدنامه ***

اینجانب سیدحسین طباطبایی دانشجوی کارشناسی ارشد رشته زبان و ادبیات فارسی گرایش محض دانشگاه سمنان دانشکده علوم انسانی گروه زبان و ادبیات فارسی تعهد می‌نمایم که محتوای این پایان‌نامه نتیجه تلاش و تحقیقات خود بوده و از هیچ منبعی کپی برداری نشده و به پایان رساندن آن نتیجه تلاش و مطالعات مستمر اینجانب و راهنمایی و مشاوره اساتید محترم بوده است .

سیدحسین طباطبایی

تاریخ : شهریور ۱۳۹۳

کلیه حقوق مادی و معنوی مترتب بر نتایج مطالعات ، ابتکارات و نوآوریهای ناشی از تحقیق
موضوع این پایان نامه (رساله) متعلق به دانشگاه سمنان است .

تقلید بی :

- گویشوران گونه زبانی سطوه ، بویژه آنها که در تهیه این مجموعه ما را یاری دادند و اطمینان دارم که نیاوردن نامشان چیزی از بزرگواری و عظمتشان نخواهد کاست .
- پدر و مادرم که تا هستم ، شرمنده زحماتشان خواهم بود .
- استادان مهربان و دانشمندم
- و ... همسرم ؛ دکتر سمیه سادات طباطبایی ، که قلم در بیان مهربانیها و صبوریهایش ناتوان می ماند .

نشانه‌های اختصاری

بی تا : فاقد سال چاپ

ج : جلد

ص : صلی الله علیه و آله

ع : علیه السلام

ف.د : لغتنامه دهخدا

ف.ع : فرهنگ فارسی عمید

ف.م : فرهنگ فارسی معین

م : میلادی

ن.ک : نگاه کنید به

هـ : هجری شمسی

[...] : افزوده‌های نویسنده در خلال نقل قول دیگران

جدول راهنمای آوانگار

معاادل لاتین	حروف فارسی (صدا)	اوا	نمونه
<i>a</i>	حرکت فته	<i>abr</i>	ابر
<i>ā</i>	ا	<i>āzād</i>	ازاد
<i>b</i>	ب	<i>bād</i>	باد
<i>č</i>	چ	<i>čādar</i>	چادر
<i>d</i>	د	<i>dard</i>	درد
<i>ε</i>	— کسره ، های غیرملفوظ	<i>pedar</i>	پدر
<i>d</i>	ف	<i>daf</i>	دف
<i>g</i>	گ	<i>gorg</i>	گرگ
<i>h</i>	ح ه	<i>sobh</i>	صبح
<i>i</i>	ای (کوتاه)	<i>sib</i>	سیب
<i>î</i>	ئی (کشیده)	<i>dāi</i>	دائی
<i>j</i>	ج	<i>javān</i>	جوان
<i>k</i>	ک	<i>kamar</i>	کمر
<i>l</i>	ل	<i>lab</i>	لب
<i>m</i>	م	<i>mard</i>	مرد
<i>n</i>	ن	<i>namak</i>	نمک
<i>c</i>	— ضمه	<i>bot</i>	بُت
<i>p</i>	پ	<i>par</i>	پر
<i>q</i>	غ ق	<i>qāz</i>	غاز
<i>r</i>	ر	<i>rooz</i>	روز
<i>s</i>	ث س ص	<i>sabā</i>	صبا
<i>š</i>	ش	<i>šab</i>	شب
<i>t</i>	ت ط	<i>tāb</i>	تاب
<i>u</i>	او	<i>nur</i>	نور
<i>v</i>	و (فارسی)	<i>virān</i>	ویران
<i>w</i>	واو (عربی)	<i>awlād</i>	اولاد
<i>x</i>	خ	<i>xār</i>	خار
<i>y</i>	ی	<i>yār</i>	یار
<i>z</i>	ذ ز: ض: ظ	<i>zohr</i>	ظهر
<i>ž</i>	ژ	<i>žālε</i>	ژاله
<i>ö</i>	ع ، ء	<i>mādan</i>	معدن

چکیده

روستای سطوه یکی از روستاهای کویری سمنان و از نظر تقسیمات کشوری از توابع شهرستان شاهرود محسوب است که به همراه چند روستای مجاور آن [بیدستان، حسینان، رشم، سینگ، معلمان و مهدی آباد] در استان سمنان به عنوان "سرکویر" معروف و مشهور است. گونه زبانی این روستا - که مشابهت زیادی به لهجه های بازمانده خراسان قدیم دارد -، به دلایل متعدد، از جمله فاصله زیاد تا شهر، تا حد زیادی دست نخورده باقی مانده است.

مطالعه درباره واژگان، اصطلاحات و تعابیر این گونه زبانی علاوه بر فواید مردم شناسانه و زبان شناسانه آن ممکن است در گشودن برخی از گره های زبانی و معنایی متون کهن فارسی مفید و موثر باشد. همچنین امثال و تعابیر کنایی موجود در این گونه زبانی به طرز محسوسی تحت تاثیر پیشه های رایج در این منطقه از دیرباز تاکنون، از قبیل: دامداری، کشاورزی، کاروان کیشی و ... است که بررسی و طبقه بندی این امثال نتایج مردم شناسی، زبان شناسی و نیز دستوری مفیدی در بر خواهد داشت.

در مجموعه حاضر کلیه واژگان، تعابیر، اصطلاحات و امثال مورد استفاده در روستای سطوه بر اساس ترتیب حروف الفبا گردآوری شده و علاوه بر آن، ضمن بیان شاهد مثال لغات و ترکیبات در متون کهن فارسی و احیاناً ریشه شناسی لغات عربی و پهلوی موجود، به نکاتی دیگر از قبیل وجوه اشتقاق و برخی قواعد و شگردهای لغت سازی به کار رفته در این گونه زبانی اشاره شده و همچنین کاربردهای جنبی و کنایی عبارات ذکر گردیده و از این رهگذر برخی آداب و رسوم و اعتقادات عامیانه و بومی مورد بررسی قرار گرفته است.

کلیدواژه ها: سطوه (سرکویر)، فرهنگ لغات و اصطلاحات، گونه زبانی، ریشه شناسی، ادبیات عامه

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
	فصل اول : کلیات تحقیق
۱	مقدمه .....
۳	بیان مساله .....
۴	اهداف تحقیق .....
۴	پرسشهای تحقیق .....
۵	فرضیه های تحقیق .....
۶	نوع تحقیق (اکتشافی، توصیفی، پیمایشی، علمی پس از وقوع) .....
۶	استفاده کنندگان از نتایج حاصل از تحقیق .....
۶	ضرورت و اهمیت تحقیق .....
۷	روش تجزیه و تحلیل داده های تحقیق .....
۸	تحلیل موضوع ، واژگانی و آماری .....
۸	پیشینه تحقیق .....
۸	ابزار گردآوری داده های تحقیق .....

فصل دوم : مبانی نظری تحقیق

۱۰	گوش ، لهجه ، گونه .....
۱۱	فرهنگ و فرهنگ نویسی .....
۱۲	فرهنگ عامیانه .....
۱۳	گونه زبانی سطوه .....
۱۴	گونه شناسی لهجه .....

۱۵	..... دسته بندی واژگان
۱۹	..... دسته بندی امثال و کنایات
۲۰	..... طنز در امثال و تعابیر کنایی
۲۱	..... ملاحظات مردم شناسی
۲۱	..... باورهای عامه
۲۳	..... تابو
۲۶	..... نواحی بومی و محلی
۲۶	..... قواعد لغت سازی و اشتقاق لغات
۲۹	..... ترکیبات اتباعی (اتباع سازی)

فصل سوم : سیمای سطوه

۳۴	..... موقعیت جغرافیایی
۳۴	..... موقعیت استراتژیک
۳۵	..... وجه تسمیه روستا
۳۶	..... شرایط اقلیمی
۳۶	..... آمار و جمعیت
۳۷	..... جاذبه های طبیعی
۳۸	..... امکانات دولتی
۳۸	..... پوشش بومی و محلی
۴۱	..... پیشینه تاریخی
۴۲	..... شهر سرخ
۴۲	..... مذهب
۴۳	..... پیشه ها و مشاغل
۴۴	..... محصولات کشاورزی و تولیدات صنعتی

۴۵ ..... سطوه در سفرنامه ها و منابع مکتوب

۴۶ ..... سطوه و همسایگی کویر

فصل چهارم : لغتنامه

۵۱ ..... واژگان و اصطلاحات

۱۸۲ ..... امثال و کنایات

فصل پنجم : نتیجه گیری

۲۶۹ ..... منابع و مآخذ

۲۷۳

فصل اول کلیات تحقیق

مقدمه

فرهنگ و سنت ایران زمین در گذر تاریخ داستان غم انگیزی را سپری کرده است . زمانی اسکندر مقدونی به قصد گسترش هلنیزم و ترویج فرهنگ و آداب یونانی در این سرزمین ، آثار شکوهمند و بناهای عظیم این مرز و بوم را طعمه حریق ساخت ، اوستای موجود در "دزبشت" را به آتن فرستاد تا به یونانی ترجمه شود و هر آنچه را که باقی مانده بود دستخوش فراموشی و خاموشی گردانید . روزی اعراب بیابانگرد به ناگاه همچون سیل خروشان ملخهای گرسنه سرازیر شدند و در کمال ناباوری و شگفتی - که حتی هنوز هم تاریخ و مورخین مبهوت این راز شگفتند و از پس گشودن اسرار این معمای شگرف برنیامده اند - هر آنچه را که بوی ایران و ایرانی می داد بر باد فنا دادند .

هنوز زخم نشتر "شیر شتر خوردگان" ^۱ - که اینک مردان ایران را به نام جهاد می کشتند و کشتزارها را به بهانه زکات، درو کرده یا ناکرده می خوردند - التیام نیافته بود که نیمه شبی، هیولاهای خون آشام مغول، « آمدند و کشتند و سوختند و بردند و رفتند » (جوینی، ۱۳۸۵: ج ۱، ۱۹۱) مشاهیر و کبار همراه با آثارشان دفن شدند و کتابخانه های عظیم به عزاخانه های حزین مبدل گردید. آن روزهای تلخ گذشت و آنچه بر جای ماند انبوهی از آداب و سنن و رسوم ایرانی بود که همچون اقیانوسی آرام و خاموش، هر سیلاب خروشان و مغروری را در آغوش پرعطوفت خویش جای داد.

زبان بعنوان مهمترین ابزار ارتباطی در جوامع بشری از دیرباز تاکنون، بنا به ماهیت خود با تغییر و تکامل دائمی همراه بوده و حتی سرعت دگرگونی و تحول آن از خط بیشتر و نمود تاثیرات پیدا و پنهان آن بر فرهنگ و تمدن بشر آشکارتر است. یکی از جنبه های اسرارآمیز وجودی بشر، زبان است. بسیاری از زبانشناسان و نیز روانشناسان اجتماعی تلاش زیادی در راه گشودن اسرار زبانی بشر نموده و در این راه گهگاه توفیقهایی هم حاصل کرده اند.

هر عقل سلیم به نیکی می پذیرد که فرهنگ یک قوم، تجلی گاه اندیشه ها، آمال، افکار و آرزوهای آن قوم یا ملت در گذر زمان است و یکی از مشخص ترین نموده های فرهنگی ملتها در زبان آنها تجلی می یابد. بنابراین بررسی گونه زبانی یک قوم، تنها توجه به ساختار فیزیکی واژگان و ارتباط کلامی نیست؛ بلکه کشف اندوخته های غنی و کهنی است که از پیشینیان به ایشان رسیده و بطور ناخودآگاه در سرشت و سرنوشت آنها تاثیر می نهد. اهمیت و ضرورت این کار زمانی بیشتر شدت می یابد که یک گونه زبانی غنی و کهن از تیررس نگاه کنکاشگر پژوهشگران حوزه زبان شناسی بدور مانده باشد. نگاهی که می تواند گره های زبانی مهمی را بگشاید و در قرائت برخی متون کهن گشایشهایی ایجاد نماید.

روستای سطوه در جنوبی ترین نقطه استان سمنان و در مرز استان اصفهان و حاشیه شمالی دشت کویر قرار دارد. منطقه ای که شانس آن را داشته تا به سبب دوری از محیطهای بزرگ و جوامع شهری بخش زیادی از واژگان اصیل و کهن خود را علیرغم گذشت چندین قرن و دگرگونیهای زبانی قابل توجهی که زبان پارسی بدان دچار شده همچنان حفظ کند و به صورت زنده در محاورات روزمره به کار گیرد. لهجه رایج در

این روستا از نظر گونه شناسی، به گمان قریب به یقین بازماندهٔ زبان فارسی خراسان قدیم است که البته بدلیل دور ماندن از زادگاه و خاستگاه نخستین خود، تطورات و تحولات دیگری نیز یافته و گاه ویژگیهای اختصاصی هم برای آن حاصل شده است. در این گونه زبانی بسامد لغات و اصطلاحاتی که ریشه عربی دارد و در دستگاه آوایی زبان فارسی دستخوش تطور گردیده نسبتا زیاد است. بخشی از این لغات و اصطلاحات در زبان فارسی قرون نخستین هم وجود داشته اما اکنون در زبان فارسی معیار از رواج و تداول افتاده است. با مطالعه متون کهن نظم و نثر فارسی به این قبیل لغات و اصطلاحات بر می خوریم که در گونهٔ زبانی سطوه ای هنوز زنده و رایج است.^۲ با این حال غلبه و نفوذ عربی در گونه زبانی سطوه ای بیش از خاستگاه احتمالی آن یعنی فارسی خراسان قدیم است. همچنین شایسته است از واژگان نسبتا زیاد پهلوی که هنوز به صورت فعال در میان مردم کاربرد دارد - یاد نمود.

حدود نیمی از مردم این روستا ساداتی هستند که به استناد اقوال محلی، متعلق به سادات زوارهٔ اصفهان بوده اند؛ همانها که روزگاری یغمای جندقی؛ شاعر معروف دورهٔ قاجار، ایشان را «سادات معظم زواره» می خواند و در یک دوبیتی مشهور سیادتشان را به طنز می گیرد.^۳ گمان ما این است که بخشی از لغات و اصطلاحات عربی موجود در این گونه زبانی از طریق این سادات رواج یافته و در این گونه زبانی جا خوش کرده و ماندگار شده است. همچنین این روستا در گذشته های دور کانون مواصلات و بارانداز کاروانهای شرق به غرب و نیز جنوب به شمال کشور بوده است. لذا می توان ردپای فرهنگهای گوناگون و به تبع آن لغات و اصطلاحات مهاجر را در آن جستجو نمود.

۱ بیان مساله

این پژوهش میدانی درصدد است تا کلیهٔ کلمات و اصطلاحاتی را که از دیرباز در میان گویشوران روستای سطوه مرسوم بوده، چه آنها که متاسفانه در سالیان اخیر از رسمیت و تداول افتاده و چه آنها که هنوز کاربرد دارد و توسط گویشوران استعمال می شود اولاً ثبت و ضبط نماید و ثانياً تا سرحد امکان ارتباط و وابستگی آنها را با ادبیات کهن ایران از طریق کشف نمونه های مشترک و شاهد مثالهای لغوی و مضمونی در متون نظم و نثر کهن [خصوصاً آثار مربوط به قرون ۴ الی ۷ هجری] نشان دهد. همچنین بررسی و

ریشه‌شناسی واژگانی که ریشه در زبان عربی، پهلوی و ایران باستان دارند بعنوان بخشی دیگر از این تحقیق منظور نظر است. بعلاوه، طبقه‌بندی امثال بر اساس مؤلفه‌هایی همچون: معیشت عمومی مردم (دامداری و کشاورزی)، شرایط اقلیمی و مذهب رایج مردم صورت می‌گیرد که از خلال این مباحث برخی آداب و رسوم، عقاید عامه و سنتهای بومی نیز معرفی می‌گردد.

علاوه بر آن در حد مقدور و امکان، تحلیل‌های معنایی و ریشه‌شناختی از برخی لغات و اصطلاحات، بویژه لغات و اصطلاحات مختص لهجه سطوه ای و بالاخره سیر تحول و تطور برخی لغات ارائه خواهد شد.

اهداف تحقیق

الف) هدف کلی

گردآوری فرهنگ واژگان ، امثال و کنایات گونه زبانی روستای "سطوه" با رویکرد تحلیلی تطبیقی و ریشه‌شناختی و همچنین بررسی صحت و سقم فرضیه‌هایی است که در ارتباط با این لهجه مطرح نموده ایم .

ب) اهداف جزئی

۱ -تهیه مجموعه ای کامل از واژگان و اصطلاحات رایج در گونه زبانی سطوه با هدف پیشگیری از فراموشی و انقراض این واژگان

۲ -بررسی جایگاه گونه زبانی سطوه در میان لهجه‌ها و زبانهای ایرانی از طریق ریشه‌شناسی لغات ، اصطلاحات و تعبیرات کهن در آن

۳ -حل برخی مشکلات و غوامض موجود در زبانشناسی تطبیقی از طریق ارائه پیشنهاد برخی قواعد لغت سازی و شیوه‌های نوین اشتقاق لغات موجود در این گونه زبانی

۴ -گام نهادن در مسیر توسعه دایره واژگان موجود در زبان فارسی معیار و حتی المقدور استفاده از واژگان اصیل فارسی

۵ -طبقه‌بندی امثال و اصطلاحات این گونه زبانی بر اساس مؤلفه‌هایی همچون : تعابیر مذهبی ، تعابیر اقلیمی ، تعابیر حرف و مشاغل

۶ -کشف ریشه‌های کهن و تاریخی برخی تعبیرات و امثال رایج در این گونه زبانی

۲- پرسشهای تحقیق

۱ -آیا واژگان ، اصطلاحات و امثال گونه زبانی روستای سطوه —که متأسفانه به مرور زمان مورد بی‌مهری ، فراموشی و کهنگی واقع شده است - در امر لغت سازی و گسترش دامنه واژگان زبان معیار می‌تواند

کارگشا باشد و اگر جواب مثبت است آیا می توان از این واژگان در گسترش زبان و ساخت کلمات جدید و حادث کمک گرفت ؟

۲- نتیجه ای که پس از گردآوری، تحلیل معنایی و ریشه شناختی واژگان ، اصطلاحات و امثال لهجه سطوه ای در موضوعاتی مانند: میزان تاثیرپذیری این لهجه از عربی و نیز تاثیر شرایط اقلیمی و مذهبی در شکل گیری امثال و اصطلاحات و مباحث مرتبط با زبان شناسی و جامعه شناسی که در سیر تحول این لهجه مطرح می شود چیست؟

۳- امثال و کنایات موجود در گونه زبانی سطوه بر اساس چه ویژگیهای مشترکی قابل دسته بندی است ؟

۴- آیا در گونه زبانی روستای سطوه واژگان پهلوی و عربی وجود دارد ؟ در این صورت این گونه زبانی با کدام یک همانندی و مشابهت بیشتر دارد ؟

۵- خصوصیات گونه زبانی روستای سطوه کدام است ؟

۶- آیا تعبیرات و واژگان گونه زبانی سطوه در اشعار و متون کهن ادبی شاهد مثال و نمونه دارد ؟ در این صورت چه برداشتی از این موضوع می توان استنباط نمود ؟

۷- تاثیرات اقلیم و نیز مذهب در ضرب المثلهای گونه زبانی سطوه تا چه حد است ؟

۳ - فرضیه های تحقیق

۱- برخی از لغات و اصطلاحاتی که در متون قدیم فارسی کاربرد داشته اند و اکنون از دایره تداول خارج شده اند، هنوز در لهجه مردم سطوه بصورت زنده استفاده می شود.

۲- تعداد لغات و اصطلاحاتی که متاثر از عربی هستند و گاه حتی رنگ و بوی فرهنگ عربی در آنها دیده می شود قابل توجه است .

۳- واژگان بازمانده دوره میانی زبان فارسی در این گونه زبانی مشهود است .

۴- بخش قابل توجهی از لغات، اصطلاحات و امثال سطوه ای متاثر از فرهنگ کویر و ملزومات آن و مرتبط با دو شغل عمده آن یعنی کشاورزی و دامداری است.

۵ - روستای سطوه با اینکه در حاشیه کویر واقع شده ، بواسطه اینکه در مسیری کاروان رو قرار گرفته ، از سایر فرهنگها تاثیر پذیرفته است .

۶ - شیوه تلفظ بسیاری از لغات در گونه زبانی سطوه به طرز محسوسی از زبان عربی الهام گرفته است .

۷ - برخی قواعد اشتقاق و شیوه های لغت سازی رایج در گونه زبانی سطوه ممکن است در امر لغت سازی و توسعه دامنه لغات زبان فارسی راهگشا و موثر باشد .

۴ - نوع تحقیق (اکتشافی، توصیفی، پیمایشی، علمی پس از وقوع ، ...)

توصیفی

۵ - استفاده کنندگان از نتایج حاصل از تحقیق (اشخاص حقیقی و حقوقی)

۱. استادان ، دانشجویان و پژوهشگران رشته های : ادبیات فارسی ، زبان شناسی ، زبانهای باستانی ،

جامعه شناسی و ادبیات تطبیقی

۲. علاقه مندان و ادبیات حوزه فولکلور و فرهنگ عامه

۳. تمامی گویشوران گونه زبانی سطوه و گونه های زبانی مشابه از قبیل گونه های زبانی رایج در

روستاهای : طرود ، بیدستان ، مهدی آباد ، سینگ ، معلمان ، حسینان و رشم .

۴. فرهنگستان زبان و ادب فارسی

۵. صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران

۶ - ضرورت و اهمیت تحقیق

اهمیت و ضرورت پژوهش در حوزه ادبیات عامه لااقل در یک قرن اخیر بر احدى پوشیده نیست . بسیاری از

گویشهای ناب و زبانهای غنی بدلیل عدم توجه کافی و وافی به این مهم دستخوش فنا شده اند که زبانهای خوارزمی و

سغدی از آن دسته است . اما امروزه نیاز به حفظ گویشها و ادب عامه از جنبه ای دیگر محسوس است . رسانه ها و

وسایل ارتباط جمعی، با تمامی مزایایی که برای بشر دارند باعث یکدست سازی فرهنگی و یکسان سازی گونه های رنگارنگ زبانی می گردد که خود یکی از بزرگترین آفات و نابود کننده بسیاری از خرده فرهنگهای اصیل عامیانه است. لذا وظیفه نسل جوان است تا این میراث کهن را به نیکوترین وجهی حفظ کنند و به آیندگان انتقال دهند.

گذشته از آن بسیاری از گونه های زبانی موجود در کشور قابلیتها و ظرفیتهای بالایی در راستای کمک به زبان فارسی معیار در حوزه های مختلف، اعم از: لغت سازی، کشف ابهام در قرائت متون کهن و گشودن برخی گره های زبانی دارند که بعضا مغفول مانده و از دسترس علاقه مندان و صاحب نظران بدور بوده است و معرفی و تحلیل این گونه های زبانی می تواند در این امر مهم یاری رسان باشد. تردیدی نیست که بررسی سیر تحول و تطور واژگان و مقایسه واژگان امروزی با هیئت کهن و شکل نخستین آن علاوه بر فهم دقیق حوزه معنایی و احیانا کشف معانی جدید واژه، می تواند در امر لغت سازی و یافتن معادل جهت واژگان دخیل و جدیدالورود نیز مفید فایده واقع گردد. خاصه اینکه گویشوران و سخنگویان این لهجه ها اندک و غالبا دور از دسترس اند و هر روز نیز از تعداد اندک و رو به زوال آنها کاسته می شود. بنابراین ما به اندازه یک نسل رو به فراموشی و خاموشی فرصت داریم تا انبوهی از کلمات اصیل و غنی را از خطر انقراض و نابودی نجات دهیم و در ساخت کلمات جدید از آنها بهره ببریم.

۷ - روش تجزیه و تحلیل داده های تحقیق

با وجود اینکه گردآورنده خود گویشور این گونه زبانی است و کاملا با آن آشنایی دارد، جهت اطمینان کامل از تلفظ واژگان و نیز معنی یا معانی آنها نیز نهایت دقت و وسواس علمی مصروف گردید و غالب واژگان در گفتگو با افراد مسن و ترجیحا فاقد سواد خواندن و نوشتن، ارزیابی گردید. زیرا استادان فولکلور معتقدند «گویشور اولا باید در محل گویش متولد شده باشد و تمام عمر خود را در محل گویش گذرانده باشد و حتی الامکان

بی سواد باشد. گویش را درست تکلم نماید، یعنی الکن نباشد و حتی کمترین لکنتی نداشته باشد. لازم به یادآوری است برای هر موضوعی از گویشوری که در آن موضوع تخصص دارد باید استفاده شود.» (زمردیان، ۱۳۷۹: ۲۱) گذشته از این، از ایشان خواسته می شد تا یکایک واژگان را تلفظ کنند و کاربردهای اصلی و جنبی آن را جدا جدا و نیز در قالب جملات و ترکیبات استفاده کنند و توضیح دهند.

۸ - تحلیل موضوع ، واژگانی و آماری

در این تحقیق بالغ بر ۳۵۰۰ واژه و ۸۰۰ مثل مربوط به گونه زبانی یاد شده گردآوری گردیده و در خلال آن به برخی باورها ، آداب و رسوم و سنتهای محلی نیز اشاراتی رفته است .

۹ - پیشینه تحقیق

با بررسی به عمل آمده و با مراجعه به منابع کتابخانه ای و پایگاه های اینترنتی مشخص گردید درخصوص این موضوع، تاکنون هیچ پژوهشی صورت نگرفته است و چه بسا یکی از مشکلات و معضلاتی که تحقیق در این زمینه را تا حد زیادی با چالش مواجه می سازد همین بکر بودن موضوع تحقیق باشد.

۱۰ - ابزار گردآوری داده های تحقیق

پژوهشهای میدانی ، مطالعات کتابخانه ای

فصل دوم مبانی نظری تحقیق

گویش ، لهجه ، گونه

شاید برای عامه مردم این سه واژه تفاوت چندانی نداشته باشد و هر روزه شاهد باشیم که عده زیادی از سر تسامح آنها را بجای یکدیگر بکار برند ، اما زبانشناسان و استادان ادبیات میان این سه کلمه تفاوت می نهند . گویش در بر گیرنده ویژگیهای اختصاصی لغوی ، دستوری و تلفظ شعبه ای از یک زبان است که با دیگر شعبه های آن زبان تفاوت عمده دارد ؛ ولی همگی از همان زبان سرچشمه گرفته اند . بعنوان نمونه کردی ، بلوچی و گیلکی نسبت به زبان فارسی چنین وضعی دارند . اما لهجه انواع گوناگون یک زبان است که تفاوت بسیار با